

Zodpovednostné aspekty cezhraničnej prepravy jadrového materiálu s osobitným dôrazom na „vienský režim“ jadrového práva¹

Liability Aspects of Cross-Border Transport of Nuclear Material with Special Accent Laid on the “Vienna Regime” in the Field of Nuclear Law

Marianna Novotná

Abstract: *Regardless of the quality and coherence of the system of rules on transport of radioactive materials on the level of internationally binding agreements, eventually on the level of intrastate rules on transport, transport of nuclear materials belongs to industries in which it is not possible to exclude the probability of an accident (although no significant nuclear accident during the transport of nuclear material has been registered yet) that can lead to serious nuclear damage (injury) consequences. Therefore, it was necessary to create not only a functioning system of safety and precautionary measures, but also a following system of compensation for any prospective damage caused by the radioactive properties of the material transported. The presented study focuses on the stated compensation system which is primarily generated by the legislation in the field of international nuclear liability law that reflects the particularities of transport of nuclear materials also in relation to subsequent claims related to compensation for resulting nuclear damage. The author has tried to briefly outline the legal framework set in relation to the national and international transport of nuclear materials, with an accent laid on liability aspects of the issue and with highlighting the deficiencies, eventually controversial aspects of the regime.*

Key Words: *Nuclear Material; Transport of Nuclear Material; Cross-Border Transport; Liability for Nuclear Damage; Vienna Convention on Liability for Nuclear Damage; Paris Convention on Liability in the Field of Nuclear Energy.*

¹ Štúdia vznikla v rámci riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0256/12 „Občianskoprávny režim zodpovednosti za jadrové škody – perspektívy a možnosti jeho ďalšieho vývoja na úrovni slovenského, medzinárodného a európskeho práva“.

Abstrakt: Bez ohľadu na kvalitu a ucelenosť koncepcie systému pravidiel prepravy rádioaktívnych materiálov na úrovni medzinárodne záväzných dohôd, prípadne na úrovni vnútroštátnych pravidiel prepravy, patrí transport jadrových materiálov k odvetviam, v ktorých nemožno vylúčiť pravdepodobnosť vzniku nehody (napriek tomu, že k významnejšej jadrovej nehode počas transportu jadrového materiálu doposiaľ nedošlo), ktorá môže viesť k vážnym dôsledkom vzniku jadrovej škody (ujmy). Z tohto dôvodu bolo nevyhnutné vytvoriť nielen fungujúci systém opatrení bezpečnostného a preventívneho charakteru,² ale aj naň nadväzujúci systém kompenzácie prípadnej ujmy spôsobenej rádioaktívnymi vlastnosťami prepravovaného materiálu. Predložená štúdia sa sústreďuje na uvedený kompenzačný systém, ktorý je primárne tvorený medzinárodnoprávnou legislatívou zodpovednostného jadrového práva, ktorá reflektuje osobitosti prepravy jadrových materiálov aj vo vzťahu k následným vzťahom uplatňovania si nárokov na náhradu vzniknutej jadrovej škody. Autorka sa pokúsila o stručný náčrt právneho rámca úpravy vnútroštátnej a medzinárodnej prepravy jadrových materiálov, s dôrazom na zodpovednostné aspekty danej problematiky a s poukázaním na nedostatky, prípadne sporné stránky tohto režimu.

Kľúčové slová: Jadrový materiál; transport jadrového materiálu; cezhraničná preprava; zodpovednosť za jadrovú škodu; Viedenský dohovor o zodpovednosti za jadrové škody; Parížsky dohovor o zodpovednosti v oblasti jadrovej energie.

Úvod

Systém zodpovednosti za jadrovú škodu spôsobenú počas transportu jadrového materiálu bol zahrnutý do režimu občianskoprávnej zodpovednosti za jadrovú škodu, upraveného primárne Viedenským dohovorom o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou (ďalej ako „Viedenský dohovor“)³ a Parížskym dohovorom

² Pozri bližšie GREEN, L. Effective Radioactive Transport – Perspectives on Today's Issues and Tomorrow's Challenges. In: *World Nuclear Transport Institute* [online]. 2015. 4 s. [cit. 2015-02-17]. Dostupné na: http://www.wnti.co.uk/old_media/UserFiles/File/public/publications/speeches/2007/inlapaper191107.pdf.

³ *Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage* [1963-05-21]; vid' dokument IA-EA INF/CIRC 500. Slovenský preklad Viedenského dohovoru bol vyhlásený v Zbierke zákonov Slovenskej republiky ako Oznámenie MZV SR č. 70/1996 Z.z. o prístupí Slovenskej republiky k Viedenskému dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti za škody spôsobené jadrovou udalosťou.

o zodpovednosti v oblasti jadrovej energie (ďalej ako „Parížsky dohovor“)⁴ – ide o dohovory tzv. prvej generácie. Každý z týchto dokumentov je nosným pilierom jedného z dvoch medzinárodných systémov režimu občianskoprávnej zodpovednosti za jadrovú škodu (majúcej všeobecný charakter a zahŕňajúcej i zodpovednosť pri preprave jadrových materiálov), vytvárajúcich tak dvojkoľajnosť právnej úpravy v tejto oblasti, ktorá mala byť preklenutá prijatím Spoločného protokolu k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru v roku 1988, s cieľom zabrániť kolíziám pri súbežnej aplikovateľnosti Viedenského a Parížskeho dohovoru.

Po takmer štyroch dekádach existencie dohovorov tzv. prvej generácie sa vzhľadom na rozvoj jadrového priemyslu, ako aj post-černobyľské ponímanie dosahov jadrovej havárie katastrofického charakteru začala prejavovať potreba adaptácie existujúceho režimu na nové podmienky.⁵ Výsledkom bolo vytvorenie revidovaných režimov zodpovednosti za jadrovú škodu – vo vzťahu k viedenskému režimu prijatím Protokolu z roku 1997 a vo vzťahu k Parížskemu dohovoru prijatím Protokolov, ktorými sa mení Parížsky dohovor a Bruselský dohovor z roku 2004.

Osobitne vo vzťahu k námornej preprave upravujú otázky zodpovednosti za spôsobenú škodu dva ďalšie dohovory: Dohovor o zodpovednosti prevádzkovateľov jadrových lodí⁶ a Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov⁷ ako špecifické inštrumenty medzinárodného práva aplikovateľné výlučne pre oblasť námorného transportu jadrových materiálov, založené obdobne ako Viedenský a Parížsky dohovor na princípe objektívnej zodpovednosti prevádzkovateľa.

⁴ *Paris Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy* [1960-07-29].

⁵ Predmetom odborných diskusií bolo predovšetkým zvýšenie limitov zodpovednosti prevádzkovateľa jadrového zariadenia, ktoré sa vo svetle udalostí v Černobyle ukázali ako značne poddimenzované; revízie zasiahli i samotný koncept kompenzovateľnej jadrovej škody, existujúci rozsah ktorej sa ukázal ako nedostatočný, ako i otázku dĺžky lehoty na uplatnenie práva na náhradu jadrovej škody (predovšetkým jej predĺženie vo vzťahu k ujme na zdraví). Porovnaj NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 76. ISBN 978-80-224-1218-6.

⁶ *Convention on the Liability of the Operators of Nuclear Ships* [1962-05-25] („Nuclear Ship Liability Convention“) – tento dohovor nenadobudol platnosť, preto nemôže byť aplikovaný v rámci prepravných vzťahov zodpovednosti za jadrovú škodu.

⁷ *Convention Related to Civil Liability in the Field of Maritime Carriage of Nuclear Material* [1971-12-17] („Maritime Liability Convention“).

Dohovor o zodpovednosti prevádzkovateľov jadrových lodí sa vzťahuje výlučne na lode vybavené jadrovým zariadením. Prevádzkovateľ takejto jadrovej lode nesie objektívnu maximalizovanú zodpovednosť za jadrovú udalosť, zahŕňajúcu jadrové palivo, rádioaktívne produkty alebo odpad vyprodukovaný touto loďou.⁸ Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov (tzv. Bruselský dohovor z roku 1971) vychádza z výlučnej zodpovednosti prevádzkovateľa jadrového zariadenia za škodu, ktorá vznikla počas námornej prepravy jadrových materiálov. Tento dohovor má charakter subsidiárneho právneho prostriedku – jeho ustanovenia sa neaplikujú v prípadoch, ak prevádzkovateľ jadrového zariadenia zodpovedá za jadrovú udalosť, následkom ktorej bol vznik jadrovej škody na základe ustanovení Parížskeho dohovoru, Viedenského dohovoru alebo národného právneho poriadku (za predpokladu, že uvedené úpravy poskytujú vyšší stupeň ochrany a sú vo vzťahu k poškodeným priaznivejšie ako Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov). Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov má teda svoju pôsobnosť obmedzenú iba na prípady, kde zodpovednosť prevádzkovateľa jadrového zariadenia nie je krytá príslušnými ustanoveniami Viedenského dohovoru, Parížskeho dohovoru⁹ alebo národného právneho poriadku v rozsahu ich územnej pôsobnosti.

Uvedený výpočet prameňov zodpovednostného jadrového práva medzinárodnej povahy je doplnený o normatívne akty sekundárnej únijskej legislatívy, ktoré sú v určitom rozsahu alebo za určitých podmienok aplikovateľnými prameňmi zodpovednostného jadrového práva (z pohľadu uplatňovania civilnoprávných nárokov na náhradu jadrovej škody najmä nariadenie Brusel I bis), ako aj o vnútroštátne úpravy hmotnoprávneho a kolíznoprávneho charakteru v tých štátoch, ktoré nie sú súčasťou zodpovednostného jadrového režimu (viedenského alebo parížskeho, či už v jeho revidovanej alebo nerevidovanej forme) a ktoré stoja mimo rámec uplatňovania zásad založených medzinárodnými dohovormi zodpovednostnej jadrovej legislatívy.

⁸ Porovnaj čl. II Dohovoru o zodpovednosti prevádzkovateľov jadrových lodí.

⁹ Článok II Viedenského dohovoru a čl. 4 Parížskeho dohovoru.

Labyrint právnej úpravy zodpovednostného jadrového práva a jeho dopady na transport jadrového materiálu

Vyššie uvádzaný komplex právnych úprav, ktorých aplikácia prichádza do úvahy v prípadoch transportu jadrového materiálu, vytvára vo vzťahu k medzinárodnej preprave viaceré možné scenáre, z ktorých vo veci prípadnej náhrady jadrovej škody rezultujú nemalé aplikačné problémy.

Pokiaľ sa transport uskutočňuje v rámci vnútorných hraníc štátu, ktorý je súčasťou medzinárodného právneho režimu zodpovednosti za jadrovú škodu, prípadne ktorý prijal svoju vlastnú vnútroštátnu legislatívu vybudovanú na princípoch medzinárodného režimu náhrady jadrovej škody – je regulovaný daným právnym rámcom, ktorý je obvykle bez problémov aplikovateľný. Obdobná situácia nastáva, pokiaľ sa preprava jadrového materiálu uskutočňuje medzi štátmi, ktoré sú zmluvnou stranou zodpovednostného režimu rovnakého dohovoru (oba štáty sú zmluvnou stranou Viedenského dohovoru alebo sú oba štáty zmluvnou stranou Parížskeho dohovoru).¹⁰

Ďalšími možnými scenármi prepravy jadrového materiálu sú:

- ✚ transport medzi štátom, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru a zároveň zmluvnou stranou Spoločného protokolu, a štátom, ktorý je zmluvnou stranou Parížskeho dohovoru a zároveň zmluvnou stranou Spoločného protokolu;
- ✚ transport medzi štátom, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru a zároveň zmluvnou stranou Spoločného protokolu, a štátom, ktorý je zmluvnou stranou Parížskeho dohovoru, ale nie je zmluvnou stranou Spoločného protokolu, prípadne opačne;
- ✚ transport medzi štátom, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru, ale nie je zmluvnou stranou Spoločného protokolu, a štátom, ktorý je zmluvnou stranou Parížskeho dohovoru, ale nie je zmluvnou stranou Spoločného protokolu;
- ✚ transport medzi štátom, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru alebo Parížskeho dohovoru, a nezmluvným štátom (v tomto prípade nie je podstatné, či štát, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského alebo Parížskeho dohovoru, je zároveň zmluvnou stranou Spoločného protokolu);

¹⁰ Porovnaj BROWN, II, O. F. a N. L. J. T. HORBACH. Liability for International Nuclear Transport: An Overview. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 239. ISBN 92-64-05885-0.

✚ transport medzi nezmluvnými štátmi.

Uvedený prehľad uvádza tie najzákladnejšie kombinácie, ktoré prichádzajú do úvahy pri preprave jadrových materiálov medzi jednotlivými štátmi. Reálne však môžu nastať oveľa komplikovanejšie situácie spôsobené tým, že štáty mohli pristúpiť k ďalším dohovorom upravujúcim otázky zodpovednosti za jadrovú škodu (Protokol, ktorým bol revidovaný Viedenský dohovor z roku 1997; Dohovor o dodatočnej kompenzácii za jadrovú škodu z roku 1997; Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov z roku 1971), čím sa množstvo rôznych kombinácií štátov, medzi ktorými sa môže uskutočňovať preprava jadrového materiálu, nepomerne zvyšuje.

Súbežné uplatňovanie viacerých medzinárodných dohovorov na otázky uplatňovania náhrady jadrovej škody spôsobenej počas transportu

Otázka zodpovednosti za jadrovú škodu, ktorá vznikla počas prepravy jadrových materiálov, je špecifická tým, že sa tu v oveľa vyššej miere ako pri jadrových zariadeniach, fixne umiestnených na území určitého štátu, ukazuje nesystematická roztrieštenosť právnej úpravy medzi množstvom medzinárodných dohovorov,¹¹ ktorých vzájomné vzťahy sa práve v oblasti prepravy jadrových materiálov stávajú čoraz neprehľadnejšími.¹²

Osobitne sa tento problém dotýka cezhraničného transportu jadrových materiálov, ktorý zahŕňa prepravu z vysielajúceho štátu do štátu prijímajúceho, prípadne cez jeden alebo viacero tranzitných štátov, čo môže v prípade vzniku jadrovej škody vyústiť do situácie, že na jadrovú udalosť sa bude aplikovať viac navzájom si konkurujúcich dohovorov zodpovednostnej jadrovej legislatívy.¹³

¹¹ Viedenský dohovor; Parížsky dohovor; Spoločný protokol; Bruselský dodatkový dohovor z roku 1963; Protokol, ktorým bol revidovaný Viedenský dohovor z roku 1997; Dohovor o dodatočnej náhrade za jadrovú škodu z roku 1997; Dohovor o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov z roku 1971.

¹² Porovnaj BROWN, II, O. F. a N. L. J. T. HORBACH. Liability for International Nuclear Transport: An Overview. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 240. ISBN 92-64-05885-0.

¹³ BROWN, II, O. F. a N. L. J. T. HORBACH. Liability for International Nuclear Transport: An Overview. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 240. ISBN 92-64-05885-0.

Nakoľko sa tieto obavy začali veľmi výrazne prejavovať práve vo vzájomnom vzťahu základných dohovorov zodpovednostnej jadrovej legislatívy (Viedenského a Parížskeho dohovoru), pristúpilo sa (najmä pod vplyvom jadrovej havárie v Černobyle) k harmonizácii oboch medzinárodných dohovorov, ktorá sa mala uskutočniť prostredníctvom Spoločného protokolu k aplikácii Viedenského dohovoru a Parížskeho dohovoru,¹⁴ prijatého v roku 1988. Spoločný protokol má zabrániť možným kolíziám medzi právnymi úpravami, ktoré by mohli vyplynúť zo súbežného uplatňovania oboch dohovorov na tú istú jadrovú udalosť, a to obzvlášť v prípadoch medzinárodnej prepravy jadrových materiálov.

Podľa čl. II Spoločného protokolu, ak dôjde k jadrovej udalosti v štáte, ktorý je zmluvnou stranou jedného z dvoch dohovorov – Viedenského alebo Parížskeho, rozširuje sa pôsobnosť toho z dohovorov, ktorého zmluvnou stranou je štát, na území ktorého k jadrovej udalosti došlo, na jadrovú škodu spôsobenú v zmluvných štátoch druhého dohovoru. Zároveň platí, že aplikácia jedného z dohovorov vylučuje aplikáciu druhého z nich.¹⁵ Napriek tomuto pokusu o prepojenie oboch zodpovednostných právnych režimov nebol podľa Browna a Horbachovej¹⁶ dosiahnutý cieľ vytvorenia komplexného zodpovednostného právneho režimu s celosvetovou pôsobnosťou. Príčinou je potrebné hľadať predovšetkým v nepružnom mechanizme uvádzania Spoločného protokolu do života, pretože jeho ustanovenia je možné aplikovať iba v prípade, ak zmluvná strana Viedenského alebo Parížskeho dohovoru k Spoločnému protokolu pristúpila alebo ho ratifikovala. Keďže proces ratifikácie, respektíve pristúpenia k Spoločnému protokolu absolvovala počas 18-ročnej existencie uvedeneho právneho dokumentu iba polovica zmluvných štátov Viedenského

¹⁴ Bližšie k Spoločnému protokolu pozri Von BUSEKIST, O. A Bridge between Two Conventions on Civil Liability for Nuclear Damage: The Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention. *Nuclear Law Bulletin*: No. 43. 1989, s. 10-39. ISSN 0304-341X.

¹⁵ Napríklad na jadrovú udalosť, ktorá nastala vo Švédsku (zmluvná strana Parížskeho dohovoru a Spoločného protokolu) a spôsobila jadrovú škodu v Českej republike (zmluvná strana Viedenského dohovoru a Spoločného protokolu), sa budú aplikovať ustanovenia Parížskeho dohovoru. V tomto prípade by švédskym súdom bola priznaná výlučná jurisdikcia na konanie a rozhodovanie o nárokoch na náhradu škody, ktorú utrpeli subjekty v Českej republike.

¹⁶ BROWN, II, O. F. a N. L. J. T. HORBACH. Liability for International Nuclear Transport: An Overview. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 241. ISBN 92-64-05885-0.

alebo Parížskeho dohovoru,¹⁷ v konečnom dôsledku to znamená, že vo vzťahu k druhej polovici štátov nebude možné uplatniť výhody rozšíreného zodpovednostného režimu jadrovej škody, založeného Spoločným protokolom.

Ak by sme aj opomenuli uvedené ťažkosti s uplatňovaním Spoločného protokolu, určité komplikácie bude vždy spôsobovať ustanovenie Viedenského, rovnako ako Parížskeho dohovoru,¹⁸ ponechávajúce v otázke určenia subjektu zodpovedného za jadrovú škodu počas transportu možnosť aplikácie pravidiel medzinárodných prepravných dohovorov, ktoré ku dňu prijatia Parížskeho, respektíve Viedenského dohovoru¹⁹ boli platné alebo otvorené na podpis.

Konkurencia medzinárodného právneho režimu zodpovednosti za jadrovú škodu s dohovormi regulujúcimi jednotlivé druhy medzinárodnej dopravy tak vytvára sieť neprehľadných situácií, v ktorých možno subjekt zodpovedný za vznik jadrovej škody určiť až po komplikovanej a časovo náročnej analýze vzájomných vzťahov medzi jednotlivými dohovormi.

Naviac, medzinárodné dohovory regulujúce prepravu rádioaktívnych materiálov obvykle vymedzujú ako subjekt zodpovedný za škodu počas prepravy dopravcu²⁰ (i keď len v rozsahu, v ktorom mu zodpovednosť ukladá príslušný prepravný dohovor),²¹ čím dochádza k rozporu s východiskovým princípom zodpovednostnej jadrovej legislatívy – princípom právneho prenesenia zodpovednosti výlučne na prevádzkovateľa jadrového zariadenia.²²

¹⁷ Zmluvnými stranami Spoločného protokolu nie sú niektoré štáty s veľmi vysokým jadrovým potenciálom, ako sú napríklad Nemecko, Francúzsko či Veľká Británia.

¹⁸ Článok II ods. 5 Viedenského dohovoru a čl. 6 písm. b) Parížskeho dohovoru.

¹⁹ Deň prijatia 29. júl 1960 pre Parížsky dohovor a 21. máj 1963 pre Viedenský dohovor.

²⁰ Článok 1 Dohovoru o občianskoprávnej zodpovednosti v oblasti námornej prepravy jadrových materiálov z roku 1971 odkazuje v otázkach zodpovednosti za škodu, ktorá vznikla počas námornej prepravy jadrových materiálov, na príslušné ustanovenia Viedenského a Parížskeho dohovoru, čím spätne prenáša zodpovednosť znova na prevádzkovateľa jadrového zariadenia. S obdobným spätným prenesením zodpovednosti sa možno stretnúť v Dohovore o medzinárodnej železničnej preprave (COTIF).

²¹ Pozri MAGNUS, U. *Intercontinental Nuclear Transport from the Private International Law Perspective*. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 268. ISBN 92-64-05885-0.

²² Medzinárodný právny režim zodpovednosti za jadrovú škodu vychádza z princípu právneho prenesenia zodpovednosti za jadrovú škodu výlučne na prevádzkovateľa jadrového zariadenia – princíp tzv. „sústredenej zodpovednosti“ (legal channelling). Koncentrácia

Aplikácia vnútroštátnych kolíznych noriem u nezmluvných štátov

Celkovú, i tak dosť nepriaznivú situáciu (osobitne vo vzťahu k cezhraničnému transportu jadrového materiálu) komplikujú štáty, ktoré nie sú de iure súčasťou medzinárodného režimu zodpovednosti za jadrovú škodu (nie sú zmluvnou stranou žiadneho z dohovorov zodpovednostnej jadrovej legislatívy – ďalej ako „nezmluvné štáty“).²³ Škoda spôsobená zásielkami jadrového materiálu počas transportu medzi takýmito štátmi stojí mimo pôsobnosti zodpovednostných jadrových dohovorov, a preto nemožno na vzťahy medzi uvedenými štátmi aplikovať žiadny z princípov Viedenského, prípadne Parížskeho dohovoru.

Zodpovednostný vzťah, ktorý v prípade vzniku škody vyplynie z cezhraničného transportu, má charakter právneho vzťahu s cudzím prvkom, na ktorý v prípade absencie záväznej nadnárodnej právnej úpravy budú aplikované kolízne ustanovenia medzinárodného práva súkromného.²⁴

S výnimkou Rakúska²⁵ žiadny z nezmluvných štátov nemá osobitné kolízne ustanovenia pre prípad vzniku jadrovej škody počas transportu jadrového materiálu, preto sa na výber rozhodného práva a právomoci súdu, ktorý bude oprávnený vo veci konať a rozhodnúť, musia použiť kolízne ustanovenia pre všeobecné deliktuálne právo.²⁶

zodpovednosti v osobe prevádzkovateľa jadrového zariadenia vylučuje zo zodpovednosti všetky ostatné osoby, ktoré by za určitých okolností prichádzali do úvahy ako subjekty zodpovedné za vznik jadrovej škody (napríklad dodávateľ, prípadne iné osoby, ktoré sa podieľajú na prevádzke alebo sa podieľali na výstavbe jadrového zariadenia).

²³ Viaceré štáty s vysoko rozvinutým jadrovým priemyslom (napríklad USA, Kanada, Japonsko) nie sú zmluvnými stranami Viedenského ani Parížskeho dohovoru, a na viac ako 2/3 z viac než 400 jadrových elektrární na celom svete sa nevzťahuje pôsobnosť týchto dohovorov. NEA Issue Brief: An Analysis of Principal Nuclear Issues: International Nuclear Third Party Liability. In: *Nuclear Energy Agency* [online]. 1993, no. 4 [cit. 2015-02-17]. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/brief/brief-04-1.html>.

²⁴ Aplikácia kolíznych noriem medzinárodného práva súkromného môže viesť k situácii, pri ktorej kolízne normy odkážu na aplikáciu právneho poriadku štátu, ktorý nemá prijatú osobitnú legislatívu týkajúcu sa zodpovednosti za jadrovú škodu. Týmto sa pre poškodený subjekt vytvára nepriaznivé postavenie spôsobené aplikáciou všeobecného deliktuálneho práva.

²⁵ K rakúskej právnej úprave zodpovednosti za jadrovú škodu pozri *Bundesgesetz über die zivilrechtliche Haftung für Schäden durch Radioaktivität (Atomhaftungsgesetz 1999 – AtomHG 1999)*. Österreichisches Bundesgesetzblatt, I 170/1998. Pozri tiež HINTEREGGER, M. The New Austrian Act on Third Party Liability for Nuclear Damage. *Nuclear Law Bulletin: No. 62* [online]. 1998, no. 2, s. 27-34 [cit. 2015-02-17]. ISSN 0304-341X. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/nlb/Nlb-62/hintereg.pdf>.

²⁶ Pozri MAGNUS, U. Intercontinental Nuclear Transport from the Private International Law Perspective. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris:

Kolízne normy odkazujúce na právo rozhodné pre určitý záväzkový vzťah (zodpovednostný vzťah), ako i pravidlá určovania právomoci súdov vytvárajú pri globálnom pohľade na rôznorodé formulácie široký diapazón rozmanitých riešení otázky zodpovedného subjektu a náhrady škody. Rozmanitosť vnútroštátnych úprav nezmluvných štátov vedie k tomu, že až do okamihu aplikácie noriem medzinárodného práva súkromného na konkrétny prípad stretu dvoch alebo viacerých právnych poriadkov ostáva v mnohých prípadoch rozhodné právo, a tým aj otázky rozsahu náhrady škody, ako aj zodpovedného subjektu, neurčité.²⁷

Pokiaľ sa na nezmluvné štáty vzťahuje sekundárna úijná legislatíva, možno v rámci vymedzenia kolíznoprávnej úpravy náhradoškodových vzťahov uvažovať v intenciách Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzky²⁸ (nariadenia „Rím II“). Nariadenie Rím II rieši situácie, kde v prípadoch mimozmluvných záväzkov dochádza k stretu práva dvoch alebo viacerých štátov a je potrebné rozhodnúť, hmotnoprávne ustanovenia ktorého právneho poriadku sa použijú na daný prípad (výber rozhodného práva).²⁹ Vecná pôsobnosť navrhovaného nariadenia pokrýva oblasť občianskoprávných a obchodnoprávných záväzkových vzťahov, ktoré majú mimozmluvný charakter, s výnimkou mimozmluvných záväzkov, ktoré sú v zmysle čl. 1 ods. 2 vylúčené z vecnej pôsobnosti navrhovaného nariadenia. Medzi mimozmluvné záväzky spadajúce do pôsobnosti vylučovacej klauzuly patria, okrem iného, i záväzky vznikajúce zo spôsobenia jadrovej škody.³⁰

Vylúčenie zodpovednostných vzťahov jadrovej škody z vecnej pôsobnosti nariadenia je odôvodňované predovšetkým existenciou dlhodo-

Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 269. ISBN 92-64-05885-0.

²⁷ Bližšie k medzinárodnému transportu jadrového materiálu z pohľadu medzinárodného práva súkromného a ku kolíznym prístupom vybraných štátov pozri MAGNUS, U. *Intercontinental Nuclear Transport from the Private International Law Perspective*. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 263-284. ISBN 92-64-05885-0.

²⁸ *Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations ("ROME II")* [2003-07-22]. COM (2003) 427 final – 2003/0168 (COD).

²⁹ Jedným z dôvodov, ktorý si vyžiadala potrebu kodifikácie kolíznych noriem členských štátov Európskej únie, bola práve nariadením Brusel I daná možnosť alternatívneho výberu súdu na vznesenie žaloby a z toho vyplývajúca možnosť špekulatívneho podávania žalôb v štáte, ktorého právo by bolo pre poškodených priaznivejšie.

³⁰ Článok 1 ods. 2 písm. f) nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzky (Rím II).

bo etablovaného medzinárodného režimu zodpovednostných opatrení umožňujúcich náhradu jadrovej škody v systéme medzinárodného práva založeného dohovormi upravujúcimi oblasť zodpovednosti za jadrovú škodu.³¹ Paradoxne týmto odôvodnením uzatvára navrhované nariadenie kruh, ktorý nezmluvné štáty znovu privádza k medzinárodnému právnemu režimu zodpovednosti za jadrovú škodu, založenému Viedenským a Parížskym dohovorom, ktoré v ich prípade nemožno aplikovať, keďže nie sú pre ne právne záväzné, a na určenie rozhodného práva v rámci rozhodovania o náhrade jadrovej škody s cudzím prvkom sa použijú všeobecné kolíznoprávne ustanovenia ich vnútroštátnej legislatívy.

Vymedzenie subjektu zodpovedného za prepravnú jadrovú škodu v rámci viedenského režimu

Zodpovednostný vzťah jadrovej škody vyplývajúci z transportu jadrového materiálu vznikne v zmysle príslušných ustanovení Viedenského dohovoru, ak sú splnené predpoklady vzniku jadrovej škody spôsobenej jadrovou udalosťou, za súčasného splnenia podmienky, že takáto udalosť zahŕňa jadrový materiál pochádzajúci, prichádzajúci alebo zasielaný z/do jadrového zariadenia.

Pre vymedzenie zodpovedného subjektu vo všeobecnej rovine ostáva aj v rámci úpravy transportu jadrového materiálu zachovaný princíp právneho prenesenia zodpovednosti (*legal channeling*) na prevádzkovateľa jadrového zariadenia. Výnimku z tohto princípu pripúšťa čl. II ods. 2 Viedenského dohovoru, ktorý fakultatívne splnomocňuje zmluvné štáty preniesť vnútroštátnym právnym predpisom zodpovednosť za jadrovú škodu počas transportu na subjekt vykonávajúci dopravu jadrového materiálu (dopravca).³² Dopravca zodpovedajúci podľa vnútroštátnej právnej úpravy za jadrovú škodu má z právneho hľadiska postavenie prevádzkovateľa jadrového zariadenia, a rovnako sa naňho vzťahujú všetky ustanovenia zodpovednostnej jadrovej legislatívy.

³¹ Porovnaj *Explanatory Memorandum to the Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations ("Rome II")*.

³² Podľa Stoibera nie je v legislatívnej praxi zmluvných štátov Viedenského dohovoru prenesenie zodpovednosti za jadrovú škodu na dopravcu obvyklé (možno sa s ním stretnúť predovšetkým u železničných spoločností alebo u iných dopravcov, ktorí prepravujú jadrový materiál na báze pravidelnej dopravy). STOIBER, C., A. BAER, N. PELZER a W. TONHAUSER. *Handbook on Nuclear Law*. 1st ed. Vienna: International Atomic Energy Agency, 2003, s. 117. ISBN 92-0-105703-2.

Špecifiká v otázke konkrétneho vymedzenia zodpovedného subjektu spočívajú v oblasti prepravy jadrového materiálu predovšetkým v tom, že na procese transportu sa zúčastňujú minimálne dva subjekty (vysielajúci a prijímajúci prevádzkovateľ jadrového zariadenia),³³ u ktorých je potrebné presne vymedziť okamih vzniku a zániku ich zodpovednosti.

Určenie, ktorý z prevádzkovateľov jadrových zariadení nesie počas prepravy jadrových materiálov zodpovednosť za vznik jadrovej škody, nespôsobuje v medzinárodnom jadrovom režime zodpovednosti väčšie ťažkosti pri vnútroštátnom transporte jadrového materiálu,³⁴ pretože tak Viedenský dohovor, ako i Parížsky dohovor zakotvujú presné pravidlá a podmienky delimitácie zodpovedného subjektu.

Pri medzinárodnom transporte jadrových materiálov (napriek existujúcemu právnemu rámcu vymedzenia zodpovedného subjektu) sa situácia výrazne komplikuje vstupom cudzieho prvku (miesto vzniku škody, štátna príslušnosť poškodeného subjektu) do zodpovednostného vzťahu a kombináciou viacerých prípustných zodpovednostných režimov medzinárodného, prípadne národného práva. V situáciách, ktoré Viedenský, respektíve Parížsky dohovor v oblasti medzinárodného transportu nepredvídali, prípadne ani predvídať nemohli, sa tým ponecháva otvorený priestor pre doktrinálnu³⁵ interpretáciu príslušných ustanovení dohovorov,³⁶ čo pri absencii súdnej praxe v daných otázkach je jediným záchytným bodom v situáciách komplikovaných nedostatočným teritoriálnym pokrytím dohovormi zodpovednostnej jadrovej legislatívy.

³³ Do úvahy prichádzajú aj ďalšie subjekty zúčastňujúce sa priamo či nepriamo na preprave – napríklad subjekty vykonávajúce samotnú prepravu jadrového materiálu z jadrového zariadenia vysielajúceho prevádzkovateľa do jadrového zariadenia prijímajúceho prevádzkovateľa, prípadne prevádzkovateľa jadrových zariadení, v ktorých sa jadrový materiál počas prepravy a v súvislosti s jeho prepravou uskladnil.

³⁴ Pod vnútroštátnym transportom jadrového materiálu je potrebné rozumiť situáciu, kedy je jadrový materiál prepravovaný z jadrového zariadenia jedného prevádzkovateľa do jadrového zariadenia iného prevádzkovateľa, pričom jadrová udalosť aj jadrová škoda vznikli na území štátu, na ktorom sú umiestnené jadrové zariadenia oboch prevádzkovateľov.

³⁵ Právne nezáväznú interpretáciu Viedenského dohovoru je oprávnená podávať aj OECD/NEA (Organisation for Economic Co-Operation and Development/Nuclear Energy Agency).

³⁶ Porovnaj LEIGH, W. J. Gaps in the Current Nuclear Liability Regime with Particular Regard to Transport. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 294. ISBN 92-64-05885-0.

Vymedzenie zodpovedného subjektu pri vnútroštátnej preprave jadrového materiálu

Za jadrovú škodu spôsobenú počas vnútroštátneho transportu jadrového materiálu³⁷ zodpovedá vo všeobecnosti prevádzkovateľ jadrového zariadenia, z ktorého jadrový materiál vychádza (prípadne pochádza), a to až do okamihu, kým zodpovednosť neprejde na prevádzkovateľa iného jadrového zariadenia (napríklad prevádzkovateľa jadrového zariadenia, do ktorého jadrový materiál smeruje). Klúčovým je vymedzenie okamihu (respektíve miesta), v ktorom zodpovednosť prechádza z vysielajúceho prevádzkovateľa na prevádzkovateľa prijímajúceho (iného), prípadne určenie etapy prepravy, v rámci ktorej bude za jadrovú škodu zodpovedať vysielajúci prevádzkovateľ, a etapy prepravy, počas ktorej bude za jadrovú škodu zodpovedať už prijímajúci (iný) prevádzkovateľ jadrového zariadenia.

Viedenský dohovor ponecháva riešenie otázky prenesenia zodpovednosti prioritne na vôli dotknutých strán (dotknutých prevádzkovateľov jadrových zariadení), aby si tieto osobitnou písomnou zmluvou dojednali prechod zodpovednosti z vysielajúceho na iného prevádzkovateľa. Pre prípad, že k uzavretiu takejto dohody nedôjde, platí dispozitívne ustanovenie Viedenského dohovoru, podľa ktorého zodpovednosť prevádzkovateľa jadrového zariadenia, z ktorého jadrový materiál vychádza, prechádza na prevádzkovateľa iného jadrového zariadenia (obvykle jadrového zariadenia, do ktorého jadrový materiál smeruje), okamihom prevzatia jadrového materiálu prevádzkovateľom.

Ustanovenia o zmluvnom i zákonom prenesení zodpovednosti z vysielajúceho na iného prevádzkovateľa umožňujú použitím termínu „iný prevádzkovateľ“ širšiu aplikáciu tohto princípu.

Viedenský dohovor nevyklučuje, aby prepravu jadrového materiálu z jadrového zariadenia prevádzkovateľa A, ktorý zasiela jadrový materiál do jadrového zariadenia prevádzkovateľa B, vykonával prevádzkovateľ C. Prevádzkovateľovi A žiadne ustanovenie nezakazuje dohodnúť si osobitnou písomnou zmluvou prechod zodpovednosti na prevádzkovateľa C³⁸

³⁷ Výklad platí pre vnútroštátnu prepravu jadrového materiálu uskutočňovanú na území štátu, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru.

³⁸ Prenesenie zodpovednosti na iného ako prijímajúceho prevádzkovateľa jadrového zariadenia písomnou zmluvou umožňuje výklad čl. II ods. 1 písm. b) (i) a čl. II ods. 1 písm. c) (i) Viedenského dohovoru, ktoré používajú pojem „operator of another nuclear installation“ (prevádzkovateľ iného jadrového zariadenia). Ak by zámer zákonodarcu smeroval

po dobu, po ktorú bude prevádzkovateľ C vykonávať prepravu jadrového materiálu do jadrového zariadenia prevádzkovateľa B. Obdobne, ak by takáto písomná dohoda neexistovala, nie je dôvod domnievať sa, že subjektom, na ktorý okamihom prevzatia jadrového materiálu prechádza zodpovednosť, musí byť výlučne prijímajúci prevádzkovateľ.³⁹

Keďže Viedenský dohovor pripúšťa prenesenie zodpovednosti (zmluvné či zákonné) medzi prevádzkovateľmi jadrových zariadení iba v rámci uskutočňovania procesu prepravy jadrových materiálov, nemá prípadné uskladnenie jadrového materiálu počas prepravy (súvisiace s prepravou) žiadny vplyv na zmenu subjektu zodpovedajúceho za prípadnú jadrovú škodu, a to ani v prípade, ak by takéto uskladnenie bolo uskutočnené v jadrovom zariadení tretieho prevádzkovateľa.⁴⁰

Vymedzenie zodpovedného subjektu pri medzinárodnej preprave jadrového materiálu

Viedenský dohovor, a rovnako aj Parížsky dohovor majú teritoriálnu pôsobnosť obmedzenú výlučne na štáty, ktoré sú ich zmluvnými stranami. Ustanovenia týchto dohovorov sa teda nemôžu vzťahovať na jadrové udalosti, ktoré nastali na území nezmluvného štátu, *mutatis mutandis*, ani na jadrovú škodu spôsobenú na území nezmluvného štátu. Z toho rezultujúcim problémom je nemožnosť použitia princípov medzinárodného zodpovednostného režimu na väčšinu medzinárodných transportov jadrových materiálov, keďže dohovory zodpovednostnej jadrovej legislatívy boli ratifikované, prípadne k nim pristúpil iba neuspokojujúci zlomok zo štátov s významnejším jadrovým potenciálom.⁴¹

Vo vzťahu k určeniu subjektu zodpovedného za škodu, ku ktorej došlo pri medzinárodnej preprave jadrových materiálov, nespôsobuje väč-

k možnosti uzatvoriť takúto zmluvu iba s prevádzkovateľom prijímajúceho jadrového zariadenia, pravdepodobne by použil namiesto pojmu prevádzkovateľ iného jadrového zariadenia pojem prevádzkovateľ prijímajúceho jadrového zariadenia.

³⁹ Porovnaj LEIGH, W. J. Gaps in the Current Nuclear Liability Regime with Particular Regard to Transport. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 295. ISBN 92-64-05885-0.

⁴⁰ Porovnaj STOIBER, C., A. BAER, N. PELZER a W. TONHAUSER. *Handbook on Nuclear Law*. 1st ed. Vienna: International Atomic Energy Agency, 2003, s. 116. ISBN 92-0-105703-2.

⁴¹ Porovnaj MAGNUS, U. Intercontinental Nuclear Transport from the Private International Law Perspective. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 267-268. ISBN 92-64-05885-0.

šie ťažkosti situácia, ak je štát, z ktorého pochádza jadrový materiál prepravovaný na územie zmluvného štátu Viedenského dohovoru, alebo do ktorého, naopak, z územia zmluvného štátu Viedenského dohovoru smeruje, takisto zmluvnou stranou Viedenského dohovoru. Zodpovedný subjekt v čase vzniku jadrovej udalosti sa určí podľa rovnakých pravidiel zákonného, respektíve zmluvného prechodu zodpovednosti, ako keby išlo o vnútroštátnu prepravu jadrových materiálov.

O poznanie komplikovanejšiu situáciu vytvára vymedzenie zodpovedného subjektu vo vzťahu k preprave jadrového materiálu do/zo štátov, ktoré nie sú zmluvnou stranou Viedenského dohovoru.⁴²

Z teórie medzinárodného práva verejného je zrejmé, že Viedenský dohovor nemôže uložiť zodpovednosť za jadrovú škodu prevádzkovateľovi nezmluvného štátu (i keď by príslušné ustanovenia dohovoru teoreticky poukazovali na daného prevádzkovateľa ako na zodpovedný subjekt), pretože medzinárodný dohovor môže zaväzovať subjekty iba v rámci svojej pôsobnosti. Z tohto dôvodu bol vo vzťahu k nezmluvným štátom prijatý odlišný koncept úpravy zákonného prechodu zodpovednosti z prevádzkovateľa zmluvného štátu Viedenského dohovoru (ďalej ako „prevádzkovateľ zmluvného štátu“) na prevádzkovateľa nezmluvného štátu, prípadne z prevádzkovateľa nezmluvného štátu na prevádzkovateľa zmluvného štátu.

Ak je jadrový materiál zasielaný na územie nezmluvného štátu, nesie odosielajúci prevádzkovateľ zmluvného štátu zodpovednosť za jadrovú škodu počas prepravy až dovtedy, kým jadrový materiál nie je vyložený z dopravného prostriedku, ktorým bol dopravený na územie daného nezmluvného štátu.⁴³ Ak je, naopak, jadrový materiál zasielaný z územia nezmluvného štátu na územie štátu, ktorý je zmluvnou stranou Viedenského dohovoru,⁴⁴ zodpovedá prijímajúci prevádzkovateľ zmluvného štátu od okamihu, od ktorého bol jadrový materiál naložený na dopravný prostriedok, ktorým bude dopravený z teritória nezmluvného štátu na územie zmluvného štátu Viedenského dohovoru.⁴⁵

⁴² Výklad sa vzťahuje na nezmluvné štáty Viedenského dohovoru, s výnimkou štátov, ktoré sú zmluvnými štátmi Parížskeho dohovoru a zároveň ratifikovali, prípadne pristúpili k Spoločnému protokolu (na tieto štáty sa uplatňuje osobitný režim).

⁴³ Pozri čl. II ods. 1 písm. b) (iv) Viedenského dohovoru.

⁴⁴ Článok II ods. 1 písm. c) (iv) Viedenského dohovoru vyžaduje pri zásielkach jadrového materiálu z územia nezmluvného štátu na územie zmluvného štátu Viedenského dohovoru písomný súhlas prijímajúceho prevádzkovateľa.

⁴⁵ Pozri čl. II ods. 1 písm. c) (iv) Viedenského dohovoru.

Využitie zmluvného prenesenia zodpovednosti pri medzinárodnom transporte jadrových materiálov je obmedzené na veľmi úzky okruh prevádzkovateľov, u ktorých Viedenský dohovor pripúšťa uzavretie písomnej zmluvy, obsah ktorej tvoria individuálne dohodnuté podmienky prenesenia zodpovednosti za jadrovú škodu počas transportu. Uvedená zmluva môže byť jednoznačne a bez akýchkoľvek pochybností uzatvorená medzi prevádzkovateľmi zmluvného štátu Viedenského dohovoru. Teória dokonca pripúšťa jej platné uzatvorenie i medzi prevádzkovateľom zmluvného štátu Viedenského dohovoru a prevádzkovateľom zmluvného štátu Parížskeho dohovoru za podmienky, že oba štáty sú zároveň zmluvnými stranami Spoločného protokolu. Odôvodnenie uvedenej názoru však už všeobecný konsenzus v teórii jadrového práva nespôsobuje. Dva rozdielne interpretačné názory, ktoré dospeli k rovnakému záveru (možnosť písomnú zmluvu uzatvoriť), ale rozchádzajú sa v merite použitých argumentov, sú reprezentované sekretariátom OECD/NEA⁴⁶ na jednej strane a profesorom Pelzerom na strane druhej.

Z odôvodnenia sekretariátu OECD/NEA vyplýva, že ak sú oba štáty zmluvnými stranami Spoločného protokolu, štát Parížskeho dohovoru nemožno naďalej považovať za „nezmluvný štát“⁴⁷ a prevádzkovateľa oboch štátov sú oprávnení uzatvárať dohody o prenesení zodpovednosti.⁴⁸ Z odlišných premis vychádza profesor Pelzer, ktorý spochybňuje argument sekretariátu OECD/NEA, podľa ktorého sa štát Parížskeho dohovoru a Spoločného protokolu považuje v zmysle výkladu čl. IV Spoločného protokolu za zmluvný štát Viedenského dohovoru a vice versa. Poukazuje predovšetkým na generálny konsenzus prijatý počas negócií Spoločného protokolu, v zmysle ktorého Spoločný protokol nepriznáva zmluvnej strane Parížskeho dohovoru zároveň status zmluvnej strany Viedenského dohovoru a naopak, ale iba vzájomne rozširuje výhody režimu oboch dohovorov.⁴⁹ Zmluvnú vôľnosť prevádzkovateľov odlišných

⁴⁶ Organisation for Economic Co-Operation and Development/Nuclear Energy Agency.

⁴⁷ Článok IV Spoločného protokolu.

⁴⁸ Accident Scenarios, Methodology and Questionnaire. In: *Indemnification of Damage in the Event of a Nuclear Accident* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, Nuclear Energy Agency, 2006, s. 9-21 [cit. 2015-02-17]. ISBN 92-64-02625-8. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/pubs/2006/5998-indemnification-damage.pdf>.

⁴⁹ Note by the OECD/NEA Secretariat – Issues Concerning the Interpretation of the Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention. In: *Indemnification of Damage in the Event of a Nuclear Accident* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, Nuclear Energy Agency, 2006,

základných dohovorov uzatvoriť dohodu o prenesení zodpovednosti odvodzuje od čl. III ods. 3 Spoločného protokolu.⁵⁰

Súhlasíme s názorom profesora Pelzera, že Spoločný protokol neudeluje štátu Parížskeho dohovoru status zmluvného štátu Viedenského dohovoru a naopak, ale iba rozširuje pôsobnosť relevantných (tzv. operatívnych) ustanovení⁵¹ jedného dohovoru na zmluvné štáty druhého dohovoru.⁵² Napriek tomu považujeme za prípustnejšie odvodzovať možnosť uzatvoriť dohodu o prenesení zodpovednosti práve od Spoločným protokolom danej možnosti rozšírenia výhod jedného dohovoru na zmluvné strany druhého dohovoru.⁵³ Keďže Viedenský dohovor používa pre označenie spolukontrahenta dohody o prenesení zodpovednosti pojem prevádzkovateľ iného jadrového zariadenia – bez akejkoľvek zmienky o tom, že musí ísť výlučne o prevádzkovateľa zmluvného štátu⁵⁴ – možno uzavretie takejto dohody považovať iba za rozšírenie práv pri-

s. 101-103 [cit. 2015-02-17]. ISBN 92-64-02625-8. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/pubs/2006/5998-indemnification-damage.pdf>.

⁵⁰ Článok III ods. 3 Spoločného protokolu: „V prípade jadrovej udalosti, ktorá sa stala mimo jadrového zariadenia a týka sa jadrového materiálu počas prepravy, použije sa ten dohovor, ktorého účastníkom je štát, na ktorého území je umiestnené jadrové zariadenie, ktorého prevádzkovateľ je zodpovedný buď podľa článku II ods. 1 písm. b) a c) Viedenského dohovoru [zahŕňa i možnosť iného prevádzkovateľa prevziať na seba zodpovednosť písomnou zmluvou – pozn. autora] alebo podľa článku 4 písm. a) a b) Parížskeho dohovoru [zahŕňa i možnosť iného prevádzkovateľa prevziať na seba zodpovednosť písomnou zmluvou – pozn. autora].“

⁵¹ Články I až XV Viedenského dohovoru a články 1 až 14 Parížskeho dohovoru.

⁵² Podľa profesora Nocera vytvára Spoločný protokol *factio iuris*, podľa ktorého sa na zmluvný štát jedného z dohovorov prihliada v prípade potreby ako na zmluvný štát druhého dohovoru a naopak, ale postavenie zmluvného štátu sa na tento štát neprenáša. Summary of Discussions. In: *Indemnification of Damage in the Event of a Nuclear Accident* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, Nuclear Energy Agency, 2006, s. 75-82 [cit. 2015-02-17]. ISBN 92-64-02625-8. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/pubs/2006/5998-indemnification-damage.pdf>.

⁵³ Článok IV Spoločného protokolu.

⁵⁴ Hypoteticky, ak by dikcia čl. II ods. 1 písm. b) (i) príp. čl. II ods. 1 písm. c) (i) Viedenského dohovoru (obdobne čl. 4 písm. a) (i) príp. čl. 4 b) (i) Parížskeho dohovoru) nasvedčovala tomu, že zámerom zákonodarcu bolo obmedziť uzatváranie dohôd o prevzatí zodpovednosti počas transportu výlučne na prevádzkovateľov zmluvného štátu príslušného dohovoru, ustanovenie čl. IV Spoločného protokolu (rozšírenie pôsobnosti Viedenského dohovoru na Parížsky dohovor a naopak) by nebolo možné vo vzťahu k uzatváraniu dohôd o prenesení zodpovednosti medzi prevádzkovateľom zmluvného štátu Viedenského dohovoru a prevádzkovateľom zmluvného štátu Parížskeho dohovoru použiť. Ak by sme pripustili možnosť uzavrieť takúto dohodu medzi uvedenými štátmi, z praktického hľadiska by to znamenalo priznať status zmluvného štátu jedného z dohovorov štátu druhého z dohovorov, čo odborníci vo vzťahu k Spoločnému protokolu nepripúšťajú.

znáných Viedenským dohovorom i na prevádzkovateľov štátu Parížskeho dohovoru a naopak, čo bolo cieľom prijatia a aplikácie Spoločného protokolu.

Uzavretie písomnej zmluvy o prevzatí zodpovednosti počas transportu jadrového materiálu neprichádza podľa nášho názoru za žiadnych okolností do úvahy medzi zmluvným štátom Viedenského dohovoru a akýmkoľvek iným nezmluvným štátom. V prospech tejto konštrukcie svedčí predovšetkým systematický výklad čl. II Viedenského dohovoru, ktorý prechod zodpovednosti z prevádzkovateľa zmluvného štátu na prevádzkovateľa nezmluvného štátu a naopak upravuje kogentným spôsobom, bez prepojenia na ustanovenie o možnosti zmluvu o prevzatí zodpovednosti uzatvoriť. Ak by sme aj, nerešpektujúc interpretáciu príslušných ustanovení, pripustili možnosť zmluvného prenesenia zodpovednosti na nezmluvný štát, mohlo by takéto konanie viesť k situácii, kedy by o náhrade jadrovej škody bol príslušný rozhodovať súd nezmluvného štátu, aplikujúc *lex fori*. V konečnom dôsledku by teda uzatvorenie dohody o prevzatí zodpovednosti s nezmluvným štátom viedlo k rozporu s cieľmi harmonizácie princípov zodpovednosti za jadrovú škodu, o ktoré sa medzinárodný právny režim zodpovednosti za jadrovú škodu usiluje.

Záver

Preprava jadrového materiálu, a s tým súvisiace zodpovednostné vzťahy v prípade vzniku jadrovej škody je oblasťou, v ktorej sa veľmi výrazne prejavujú niektoré z deficitov „labyrintu“ zodpovednostných vzťahov jadrového režimu, a to osobitne v prípade vstupu cudzieho prvku do vzťahu náhrady jadrovej škody.

Príčiny uvedeného stavu možno identifikovať najmä v neochote mnohých štátov s jadrovým potenciálom stať sa súčasťou zodpovednostného režimu jadrovej legislatívy, čo v konečnom dôsledku vedie k tomu, že normy upravujúce zodpovednostné aspekty transportu jadrových materiálov strácajú svoju efektivitu a na ich miesto nastupujú kolízne ustanovenia vnútroštátnych právnych poriadkov, s vopred nepredvídateľným aplikovateľným materiálnym právom.

Nevyhovujúce prostredie pre proces harmonizácie zodpovednostných pravidiel v oblasti transportu jadrových materiálov vytvára i neprehľadná spleť právnych prostriedkov rôznej právnej sily a proveniencie, upravujúcich parciálne alebo všeobecné aspekty transportu, niektoré

dokonca s konkurujúcou právnou úpravou zodpovednosti za vznik ujmy ako následku rádioaktívnych vlastností prepravovaných materiálov.

Ďalšou komplikáciou dotýkajúcou sa právnych vzťahov procesnoprávneho charakteru je vstup európskej legislatívy do zodpovednostného režimu jadrového práva, predovšetkým prostredníctvom Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. 12. 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Nariadenie Brusel I bis síce vylučuje aplikáciu nariadenia na vzťahy upravené dohovormi, ktorých zmluvnými stranami boli členské štáty Európskej únie v čase prijatia nariadenia a ktoré upravujú právomoc alebo uznávanie a výkon rozsudkov v špecifických veciach (za takéto dohovory možno považovať pôvodné znenia Viedenského a Parížskeho dohovoru), avšak nevzťahuje sa na dohovory, ktorých zmluvnými stranami sa členské štáty stanú v budúcnosti,⁵⁵ čo otvára problém aplikácie odlišných procesnoprávných pravidiel pre európske štáty, ktoré sú súčasťou pôvodného režimu Viedenského alebo Parížskeho dohovoru, a štátmi, ktoré sú súčasťou revidovaného viedenského režimu, prípadne budú súčasťou revidovaného parížskeho režimu.

Je zrejmé, že určitá miera harmonizácie otázok náhrady jadrovej škody by práve v procese prepravy eliminovala, prípadne aspoň minimalizovala možné nerovnaké zaobchádzanie s poškodenými subjektmi pri uplatňovaní ich nárokov na náhradu jadrovej škody na podklade ich príslušnosti k územiu určitého štátu pri cezhraničnej preprave jadrových materiálov.

Zoznam bibliografických odkazov

Accident Scenarios, Methodology and Questionnaire. In: *Indemnification of Damage in the Event of a Nuclear Accident* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, Nuclear Energy Agency, 2006, s. 9-21 [cit. 2015-02-17]. ISBN 92-64-02625-8. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/pubs/2006/5998-indemnification-damage.pdf>.

BROWN, II, O. F. a N. L. J. T. HORBACH. Liability for International Nuclear Transport: An Overview. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Buda-*

⁵⁵ MAGNUS, U. a P. MANKOWSKI, eds. *Brussels I Regulation*. 2nd rev. ed. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012. 852 s. ISBN 978-3-935808-32-3.

- pest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 237-261. ISBN 92-64-05885-0.
- Bundesgesetz über die zivilrechtliche Haftung für Schäden durch Radioaktivität (Atomhaftungsgesetz 1999 – AtomHG 1999)*. Österreichisches Bundesgesetzblatt, I 170/1998.
- Convention on the Liability of the Operators of Nuclear Ships* [1962-05-25].
- Convention Related to Civil Liability in the Field of Maritime Carriage of Nuclear Material* [1971-12-17].
- Explanatory Memorandum to the Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations (“Rome II”)*.
- GREEN, L. Effective Radioactive Transport – Perspectives on Today’s Issues and Tomorrow’s Challenges. In: *World Nuclear Transport Institute* [online]. 2015. 4 s. [cit. 2015-02-17]. Dostupné na: http://www.wnti.co.uk/old_media/UserFiles/File/public/publications/speeches/2007/inlapaper191107.pdf.
- HINTEREGGER, M. The New Austrian Act on Third Party Liability for Nuclear Damage. *Nuclear Law Bulletin: No. 62* [online]. 1998, no. 2, s. 27-50 [cit. 2015-02-17]. ISSN 0304-341X. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/nlb/Nlb-62/hintereg.pdf>.
- LEIGH, W. J. Gaps in the Current Nuclear Liability Regime with Particular Regard to Transport. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 285-297. ISBN 92-64-05885-0.
- MAGNUS, U. a P. MANKOWSKI, eds. *Brussels I Regulation*. 2nd rev. ed. Munich: Sellier European Law Publishers, 2012. 852 s. ISBN 978-3-935808-32-3.
- MAGNUS, U. Intercontinental Nuclear Transport from the Private International Law Perspective. In: *Reform of Civil Nuclear Liability: Budapest Symposium 1999*. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, 2000, s. 263-284. ISBN 92-64-05885-0.
- NEA Issue Brief: An Analysis of Principal Nuclear Issues: International Nuclear Third Party Liability. In: *Nuclear Energy Agency* [online]. 1993, no. 4 [cit. 2015-02-17]. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/brief/brief-04-1.html>.

Note by the OECD/NEA Secretariat – Issues Concerning the Interpretation of the Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention. In: *Indemnification of Damage in the Event of a Nuclear Accident* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, Nuclear Energy Agency, 2006, s. 101-103 [cit. 2015-02-17]. ISBN 92-64-02625-8. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/pubs/2006/5998-indemnification-damage.pdf>.

NOVOTNÁ, M. a J. HANDRLICA. *Zodpovednosť za jadrové škody: Výzvy pre medzinárodnú a národnú zodpovednostnú legislatívu v post-fukushimskom období*. 1. vyd. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2011. 374 s. ISBN 978-80-224-1218-6.

Paris Convention on Third Party Liability in the Field of Nuclear Energy [1960-07-29].

Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations ("ROME II") [2003-07-22]. COM (2003) 427 final – 2003/0168 (COD).

STOIBER, C., A. BAER, N. PELZER a W. TONHAUSER. *Handbook on Nuclear Law*. 1st ed. Vienna: International Atomic Energy Agency, 2003. 168 s. ISBN 92-0-105703-2.

Summary of Discussions. In: *Indemnification of Damage in the Event of a Nuclear Accident* [online]. 1st ed. Paris: Organisation for Economic Co-Operation and Development, Nuclear Energy Agency, 2006, s. 75-82 [cit. 2015-02-17]. ISBN 92-64-02625-8. Dostupné na: <https://www.oecd-nea.org/law/pubs/2006/5998-indemnification-damage.pdf>.

Vienna Convention on Civil Liability for Nuclear Damage [1963-05-21].

Von BUSEKIST, O. A Bridge between Two Conventions on Civil Liability for Nuclear Damage: The Joint Protocol Relating to the Application of the Vienna Convention and the Paris Convention. *Nuclear Law Bulletin: No. 43*. 1989, s. 10-39. ISSN 0304-341X.

JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10

917 01 Trnava
Slovenská republika
marianna.novotna@gmail.com